

1700

1788, 25.

D. CAROL. GODOFR. DE WINCKLER

FACULTATIS IURIDICAE ORDINARIUS REL.

NUNC

PROCANCELLARIUS

SOLENNIA INAUGURALIA

QUIBUS

VIR PRAENOBILISSIMUS

CAROLVS CHRISTIANVS CLARVS

MERSEBURGENSIS

IUR. VTR. BACC.

DIE XXI. FEBR. A. MDCCCLXXXVIII

SVMMS IN VTROQVE IURE HONORIBVS

ORNABITVR

INDICIT

INEST

EX ADVERSARIIS IURIS IUDICIARII

ADNOTATIO XII.

B. CAROL. GODEF. DE WINGEN

FACULTATIS IURIDICAE OLBENENSIS

1743

PROGNOCELLARIUS

SOLENNIA IN AUBURNIA

1743

VIRI GRAEVISSIMI

CAROLUS GODEFRIUS DE WINGEN

1743

DE IURISPRUDENTIA

PROGNOCELLARIUS

1743

INDICIT

1743

IN AUBURNIA

1743

EX ADVERSARIIS
IVRIS IVDICIARII

ADNOTATIO XII

De famulorum mercenariorum locatione

Saepe euenit, vt haereant sententiarum locatoriarum auctores in eo, quinam classe prima inter domesticos, famulosue mercenarios, germ. *Liedlöhrer*, referendi sint? Animus igitur est, de ista re hac occasione quaedam ita differere, vt prius quasdam obseruationes praemittamus, deinde vero catalogum alphabeticum eorum apponamus, qui ad hoc priuilegium vel iure vel iniuria prouocare solent, respectu habito morishodierni, et quoad concurlus tantummodo priuatorum hominum; nam in conturbationibus illustrium personarum quicumque in harum officio sunt, ex primae classis priuilegio locari mos est, v. g. ministri, consiliarii, militibus praepositi, professores, praefecti, aliique; v. ESTOR *de conturbatione illustr.* §. 31. sq. IOH. ANDR. HOFFMANN *deutsch, Reichs-Pr. Tb.* 2. cap. 58. §. 1272. In ipso catalogo retineamus euitandae obscuritatis causa, ipsa nomina germanica.

I. Huius igitur priuilegii, quo eiusmodi domestici praerogatiua aliqua in praelocatione gaudent, grates haud referendae sunt iuri ciuili, potius nullum ibi huius rei vestigium reperitur, LVDOVICI *Conc. Proc. c. 10. §. 16.* verum maioribus nostris, qui speculo Saxonico *L. 1. art. 22. von Erbe*, haec dicunt: *Man soll zuerst dem gesunde ihr verdientes lohn, so viel ihnen, bis auf den tag da ihr herr verstorben, zukommt, bezahlen.* Sed quid dico maioribus nostris? Potius ea res debetur insipidae Ictorum interpretationi loci modo dicti, quae

est primum huius doctrinae fundamentum. Etenim in verbo *zuerst* (loco cuius in editionibus vulgaribus legitur *erstlich*) videre sibi visi sunt aliquam mercedis domesticæ prærogativam tunc, quando bona domini singulis creditoribus non sufficerent, de qua tamen quovis pignore certare vellem, bonum Repkouium ne cogitasse quidem. Potius totus verborum complexus ostendit, ipsum nonnisi varietatem temporum distinguere voluisse, qua patrefamilias mortuo vna res post aliam fieri debeat; nempe *primo* ac ante omnia, atque adeo ante trigessimam mercedem dandam esse famulitio, *secundo*, *darnach*, post trigessimam, comestibilia inter viduam et heredem diuidenda, *denique* heergewettam defuncti proximo agnato extradendam. In his itaque nulla prioritas, nisi temporis cernitur, totusque articulus de herede hereditatem adeunte atque de affluentibus bonis agit, ut ipse Glossator confitetur. Interim hæc interpretum sententia, cuius auctor ignoratur, quamque ANTONIVS A MARA siue EL. SCHNEEGASSIVS de *Conc. cred. L. II. t. I. §. 17. sq.* non nisi aliquot locorum consuetudini tribuit, ita omnes fere terras, leges ac Ictorum libros, admixta aliqua æquitatis opinione, peruagata est, ut hodie de prærogatiua, qua famuli mercenarii in Concursu creditorum vbique fere fruuntur, nemo dubitet; cf. FRID. ES. LAVTERBACH de *privileg. cred. §. 30.* ac MEVIVS *Iur. Lub. P. 3. t. I. art. II. n. 51. sq.*

II. In Saxonia Electorali ad hoc privilegium obtinendum, iam in Constitutione XXVIII. P. I. fundatum, lex iudiciaria antiquior *Tit. XLII. §. nächst diesem*, postulabat, ut primo inter dominum ac famulum conuentum sit de aliqua mercede, deinde ut hic in illius domo vel habitatione versetur, denique ut dominus cibo potuque suo famulum alat, aut ipsi loco horum alimentorum certam det pecunie summam. Habitationem lex eadem repetitæ prælectionis non præcipit, verum

v

verum ad famulorum mercedem residuam reliquis creditoribus anteferendam solummodo exigit, 1) vt in ipso debitoris seruitio sint, *wesentlich in dessen Diensten*, 2) vt ab eo vel alimenta ipsa vel eorum loco singulis temporibus aliquot numeros accipiant. Inde fluit, hodie conuentionem de mercede non sufficere ad prioritatis priuilegium, sed qui eo uti velit, eum insimul sibi stipulari debuisse vel alimenta ipsa danda vel pro certa pecuniae summa, quae appellatur *Kostgeld*, in singulas dies, hebdomades, menses aliaue eiusmodi temporum stationes redimenda, BERGER *Oeconomia Iuris* L. II. t. 31. §. 2. not. 3. Itaque hodie inhabitatione opus esse non putamus, eo certius tamen, praeter mercedem, desideratur, vt famulus a domino victum accipiat, eumue domini pecunia sibi quaerat, nam absque alterutro horum non erit priuilegii particeps. Quid vero? si nulla omnino merces constituta sit? Fit enim, vt interdum pauperes, in primis pueri vel puellae, modo ne fame pereant, operas suas dominis absque ulla mercede, verum pro solo necessario ad vitam sustentandam victu promittant. Fac itaque, et hoc denegato ipsis opus esse, eius pretium mox concursu moto postulare. Credamusne, hos miseros propterea prioritare carituros, quod ita fortuna premuntur, vt dominum cum mercede inuenire haud potuerint? Absit haec durities, cui ipsae leges non suffragantur. Non enim leges iudiciariae praecipunt, *loc. cit.* neminem, nisi qui mercedem parata pecunia accipiat, isto priuilegio usurum, sed hoc: solam mercedem non sufficere sine conuictu, neque sub voce *Liedlohn* vnice comprehendi debere promissam parata pecunia mercedem, sed omne id, quod eiusmodi famulis pro operis eorum datur, vt ipsa verba: *Ord. proc. vet. l. c. Liedlohn wird dies genannt, was man denen personen, welche domestici sind, und wesentlich bey einem in seiner behausung an seinem brode, oder in einem gewissen kostgelde zu seyn pflegen, schuldig*,
a 3 dig,

dig, ergo et ipsa alimenta eorumque aestimatio. Pari ratione solum victum absque promissa mercede sufficere, putat IOACH. CHEMNITIVS *de iure praelat. cred. §. 67.*

III. Ambigitur, num omnes omnino, quibus et merces et alimenta, vel horum loco certa pecunia datur, privilegio, de quo dicimus, gaudeant? Sunt enim qui operas solummodo in aliquot dies locant, verum non aliter, quam praebita sibi et singularum dierum mercede et victu. Hi, quamvis utroque, quod requiri vidimus, coniuncto, tamen famuli non sunt. Ex eo enim sequeretur, omnes eos, quibus pater aut materfamilias vel ad ligna secanda, vel ad cameras fordibus purgandas vel ad lintea munditiei reddenda, vel ad terram arboribus ac fruticibus accommodandam, vel forte ad auxilium in messe aut vindemia praestandum, vel ad similes labores pro certa mercede et simul victu praestando vitur, ad prioritatem in concursu creditorum aspiraturos. In qua re dum in dicasteriis interdum fluctuatur, memini aliquando in Scabinatu Lipsiensi opinionem obtinere, saltem mercede menstrua opus esse cum victu, ad prioritatem consequendam. Cuius menstrui spatii cum nulla ratio reddi possit, id minime receptum est ab Ordine nostro. At forte ea, quae lex nostra, *Erl. Pr. O. l. c.* habet: *Personen, welche wesentlich in des debitoris diensten, rem conficere posse videntur?* Verum enim vero, quisnam talis dici debeat? difficile est interpretari. Nam omnes, qui operas suas locant, seruiunt, ipsaque vox *wesentlich* tam ambigua est, ut quinam *wesentlich* seruiant, et qui *nicht wesentlich?* vix definire possis; vnde eo maior necessitas nobis videbatur, de singulis per catalogum exponere; cf. infra *Tagelöhner* et *Waschfrau*.

IV. Si quis domesticis praeter mercedem non victum quidem, nec eius loco pecuniam det, sed certos tamen determinatosque fructus, quae *deputata* vocant, ii videntur haud minus,

nus quam illi inter priuilegiatos creditores locandi, quam sententiam et BRVNNEMANNVS tenet *de Conc. cred. cap. 5. §. 15.* Quapropter et ipsa quoque deputata, non exsoluta, ex simili priuilegio petuntur; CLAPROTH *Einleit. 2. summ. Proc. p. 590.* Etenim sub voce *Liedlohn* comprehenditur, quicquid famuli mercenarii pro operis suis tanquam pretium eorum accipiunt, I. A. HOFFMANN *teutsch. R. Prax. §. 1271.* quo etiam pertinet ea pecunia, quae venatoribus domesticis dari solet pro singulis animalibus occisis, *das Schiesgeld*, CLAPROTH *l. c.*

V. Interdum dubitatum est, num necesse sit, famulum tempore ineuntis concursus adhuc in seruitio debitoris esse, in qua re sententiam affirmatiuam tenuere b. MENKENIUS *Syff. Pand. XLII. t. V. §. 7.* ac RICHTER *de priuileg. Cred. cap. 2. membr. 3. §. 12.* nec non BRVNNEMANNVS *de Concurf. Cred. Cap. 5. §. 16.* At vero, si mortui domestici heredes reliquam defuncti mercedem eodem priuilegio petere possunt, vt idem MENKENIUS *Proc. Tit. 42. §. 12.* concedit, conf. RICHTER *l. c. §. 13.* cur non viuo illi idem ius erit, quamuis dimisso ex famulitio? vnde melius iudicat RIVINVS *Emuc. ad Tit. 42. §. 23.* qui idem esse putat, siue famuli tempore mortis adhuc in domo debitoris, siue extra ministerium fuerint, approbantibus Scabinis Lipsiens. Solet autem haec peruersa sententia iteram glossatoribus adscribi, inprimis a STRYKIO ad BRVNNEMAN. *l. c.* sic enim illi commentati sunt ad locum Speculi Saxonici supra allegatum *sie müssen zu der Zeit noch am Dienste unter dem Gesinde seyn.* Aut potius iterum non tam ipsi glossatores huius opinionis auctores putandi sunt, quam eorum insequentes interpretes, qui illas non satis intellexerunt. Dum enim ad verba speculatoris: *bis an den tag, da ihr herr starb,* commentarentur, optime dixere, famulos nulla ratione mercedem vsque ad mortem domini accipere posse, nisi ad hunc ipsam etiam diem in seruitio fuerint. At inde non sequitur, eos perdere

perdere actionem vel priuilegiatam vel non priuilegiatam totius mercedis ipsis nondum solutae, nisi usque ad domini obitum vel concursum creditorum in seruitio permanserint; id quod omni aequitati aduersaretur; vnde quoque HENR. DE BERGER *Oec. Iur. L. IV. t. 31. §. 2. not. 3. p. 925. ed. nostr.* id non requiri existimat, nec non PUFFENDORF *Obseru. T. I. Obs. 104. §. 2.* Quod hodie dubium esse non videtur, dummodo hoc obseruaueris, qui famulitium ante concursum creditorum reliquerit, ipsi triennium priuilegiatum non nisi pro rata temporis vtile esse posse.

VI. Nulla nouatione facta vsurae mercedis non debentur. Sunt qui eas admittunt, si promissae sint, sed nec tunc adiudicari possunt, nisi massa omnibus sufficiat, vnde Scabini Lipsienses m. Ian. 1779. famulos eas petentes non audiendos rati sunt, interrogante iud. Scharfensteinenii ex ratione, quia nullus creditor, qui hypothecca non sit munitus, vsuras ante sortes reliquorum accipere possit.

VII. Qui famulus residuam mercedem domino sub vsuris credit, antequam bonis laberetur, orto concursu ad chirographarios ablegatur. Etenim nouatio facta, atque videtur mutuam contraxisse ad similitudinem depositariorum *l. 7. §. 2. D. depositi, l. 24. D. de rebus autor. iud. poss.* Et quamquam BRVNNEMANNVS *l. c. §. 17.* hanc sententiam iniustam putat, quia ex lege ultima *C. de nouat.* et recentioribus legibus nouatio non amplius praesumpta sed vera esse debeat; tamen eam approbarunt MENKENIVS *Proc. l. c. §. 13. p. 685.* RICHTER *l. c. §. 5.* CARPZOVIUS *l. c. def. 33.* et ante eum DAN. MOLLER *ad Const. 28. P. I.* nec non I. A. HOFFMANN *l. c.* et CHEMNITIVS *l. c. n. 69.* denique nuper CÉL. CLAPROTH *Einleitung in den summarischen Proc. p. 590.* LVDOVICI vero *vom Concurs Proc. c. 10. §. 20.* eam opinionem in foro receptam atque inveteratam appellat. Ego vero discrimen faciendum puto, utrum in nouo instrumeto vetus locationis operarum nomen permanserit,

manserit, nec ne. Cuius etiam sententiae PVEENDORFIVS
l. c. §. 5. est. Illo enim casu nouatio facta non praesumitur,
vt ostendimus ad BERGERI *Oec. p. 657. nost. edit. not. 4.*

SEQUITVR CATALOGVS ALPHABETICVS.

Aßuarii, quibus CARPZOVIVS P. I. c. 28. def. 29. et IO. ANDR.
HOFFMANN *teutsch. R. Pr. §. 1272.* priuilegium famulorum tribuit,
hoc non aliter habebunt, quam si primo certa ipsis merces con-
stitutata, deinde in conuictu sint domini iurisdictionis; ceteroquin
comparandi cum directoribus iudiciorum, de quibus vide infra. cf.
MENCKEN. *proc. t. XLII. §. 12.*

Advocati, quamuis ipsis salarium annuum praebetur, tamen
inter eos creditores; qui prioritare gaudent, referri nequeunt, vt
est in ipsa lege, O. P. S. t. 42. §. nächst diesem, *insine*; cf. MENCK.
*Syst. Pand. L. XLIII. t. 5. §. 7. n. 4. ac Proc. t. 42. nec non CARPZ.
P. I. c. 28. def. 30.*

Amanuensis, qui causatum patronis subleuandorum laborum
causa praesto est, si praemii loco tum certum salarium accipit, tum in
quotidiano conuictu est, sibi priuilegium *der Liedöhner* arrogare
poterit, alias minus. Illud sine dubio in causa singulari fuit, cur
aliquando Scabini Lips. ap. RIVINVM *Enunc. ad tit. 42. §. 22.* ama-
nuensem actuarii hac praelatione dignum iudicarent.

Amnen, sunt nihil aliud quam ancillae, etsi reliquis pre-
tiosiores ad nutriendos infantes conductae, propterea quoque a I.
ANDR. HOFFMANNO *teutsch. Reichs-Pr. §. 1272.* famulis mercenariis
annumeratae, cf. infra loc. *Mäde.*

Aufwartemädchen, vid. *Cammerfrau.*

Ausgeberin, vid. *Haushälterin.*

Bauaufseher reiectus ab Ordine nostro ad vltimam classem a
1776. ad interrog. iudicii supremi bellici. Nam nihil ipsi praeter
annuum salarium quadringentorum thalerorum promissum erat.

Bediente, Laquais, Livree-Bediente procul dubio *dener Lied-
öhner* annumerandi, I. A. HOFFMANN l. c. §. 1272. quia pro more
hodierno accipiunt vel aliquam mercedem cum ipso victu, vel loco
vtriusque certam pecuniam menstruam, plerumque etiam quotannis
vel per biennium vestes, ocreas, calceos et alia huius generis quo-
rum

b

rum

rum aestimationem aequae in classe prima petunt, et quidem integram, quamvis anno haud diu coepto, vel nondum completo: vt iud. Ordo noster m. Julio 1776. his additis rationibus: *Dieweil die zur kleidung gehörigen stücke als ein theil derer ordentlichen alimente anzusehen sind, diese hingegen in denen rechten dergestalt begünstiget werden, daß, wenn der empfänger die zeit, da solche gefällig gewesen, erlebet, ohnerachtet er vor ausgang des jahres amnoch verstorben, gleichwohl der verbleibende rückstand von dessen erben nachgefodert werden mag, die kleidung auch, deren werth als ein surrogatum allhier verlanget wird, an sich nicht füglich getheilet werden kann, daher wenn kläger, daß die zeit, da der verstorbene alljährlich die livrestücke abliefern zu lassen gewohnt gewesen, noch vor dessen ableben verstorben, nebst dem übrigen grunde ihrer forderung auf die in dem urthel vorgeschriebene art darthun, ihnen deren befrag um so mehr zuzusprechen, je weniger das aus dem angezogenen miethkontrakte erlangte recht ihnen, da sie ihrer seits selbigen in erfällung zu setzen bereit gewesen, durch das erfolgte ableben ihres principals entzogen werden können; quod tamen Scabini Lipf. in sententia m. Maio 1781. praefecto Schweidn. data ad vestem non quotidianam, verum quae nonnisi ornatus causa induitur, Gala-Livree extendi haud passi sunt. Etenim in famulis, qui Livree-Bediente vocantur, applicari nequit lex famulitiae, vestimentorum stipulationem interdicens ex sententia eorundem Scab. Lipf. eidem praefecto m. Maio 1781. ita proposita: *Dieweil, so viel die zum theil mit liquidirten, im übrigen nicht übermäßig gewürderten, kleidungsstücke anbelanget, solches zwar in ansehung der in der neuen gefindeordnung von 1769. ad Tit. 11. §. 1. benannten dienstbothen, so wie überhaupt weynachts- und andere geschenke sich auszubedingen, ausdrücklich untersaget, und daher der schirmmeister mit der geforderten wildshaut abzuweisen gewesen, jedoch angeregtes verbot auf die livreebedienten und jäger so wenig als auf das, was an victualien zu deputaten bedungen worden, als welche die stelle der kost vertreten, zu erstrecken.**

Bibliothecarii mox praeter honorarium simul in possessoris convictu esse solent, mox extra eum proprio pane vesci, adeoque mox in prima, mox in vltima classe locandi.

Brauer

Brauer, non inter domesticos privilegio prioritatis gaudentes referendus, *vid. sententiam Scab. Lips. sub voc. Lohnbediente.*

Buchhalter, primus inter eos, qui in tabernis mercatorum ab officio sunt, solet ut plurimum satis opulenta mercede ornari; ac propterea victu carere, interdum modica mercede contentus in convictu esse; quae diuersitas diuersum etiam in locando iudicium efficiet: cf. HOFFMANN *l. c.*

Cammerdiener, est domino is, quae dominae *die Cammerfrau*, ergo consulendus locus modo nominatus. Eis privilegium famulorum mercenariorum etiam tribuit I. ANDR. HOFFMANN *l. c.*

Cammerfrau, *Cammerjungfer*, *Aufwartemädgen*, *Stubenmädgen*, Hae vel aliae eiusmodi foeminae, ethi, quippe aliquanto honestioris prae aliis conditionis, inprimis circa dominarum corpus et amicum versantes, partim vix cum ancillis comparari patientur, tamen forte contentae erunt, eadem prioritatem versari; cf. I. ANDR. HOFFMANN *teutsch. R. Pr. §. 1262.*

Conditor, condimentorum artifex, cum ut plurimum eadem ipsius ratio sit, ac *des Haushofmeisters*, videtur etiam pari iure censendus.

Correctores typographorum, aliquando a Scabinis Lips. ex prioritatis iure locati sunt, si ostendere possent, corrigendorum vitiorum herculeum laborem sibi non aliter, quam pro mercede et victu venalem esse, ut videri potest apud RIVINUM *ad tit. 42. enunc. 22.* Quod cum non sit hodierni moris, locabuntur inter chirographarios.

Demoiselle, v. *Gesellschafterin.*

Drescher, nullo modo mercenariis domesticis annumerandi.

Eheweiber vid. *Kinder.*

Encke vid. *Knechte.*

Exercitiemeister, inter quos procul dubio referendi sunt *Tanzmeister*, *Sprach-Fecht-Schreibe- und Rechenmeister*, et qui his sunt similes, I. A. HOFFMANNVS *teutsch. R. Pr. §. 272.* iure prioritatis censet, sed male, saltim apud nos, ubi ipsis merces tantum in certis horas constituitur, quibus ad scholares veniant erudiendi causa in linguis hodiernis, calligraphia, computandi arte, saltando, armis

gerendis, vel canendo et musica similibusque artibus; omni reliquo tempore sibi relicto, propriis quoque alimentis vtentes; cf. *MEX-CKEN Proc. tit. 42. §. 12.*

FaCTOR, vid. *Handlungs- FaCTOR*.

Famuli professorum, si rationem habueris eius generis commodi, quod ipsis ex hoc suo officio vt plurimum deriuari solet, non poterunt ad primam classem creditorum prouocare, aliquando mala patronorum fortuna hos ad incitas redactura.

Fechtmeister, vid. *Exercitienmeister*.

Filii, filiae, vid. *Kinder*.

Franzöfin, inter ancillas, quidem de quibus voc. *Mägde*, minime referenda, attamen quoniam ex more hodierno in domo habitare solet, locatis operis ad pueros in primis vero puellas bene educandas et lingua franco gallica erudiendas, pro constituta simul mercede, saepius haud leui, priuilegio nostro vtitur: cf. *J. A. HOFFMANN l. c.*

Friseurs, Peruquiers, quando inter domesticos versantur, qui pro mercede in certum tempus constituta, additoque victu operas suas locant, non autem singulis diebus ad capillos componendos veniunt, usque compositis redeunt, creditores primae classis sunt.

Gänshirte, vid. *Hirte*.

Gänsemädgen, vid. *Hirte*.

Gärtner, quos in suburbii hortulanos, eos in vineis *Winzer* appellamus. Neuter vix in prima classe locabitur, quia mos est, ipsis mercedem quidem, interdum etiam habitationem, non autem victum dare. Exceptio tamen erit ruri, vbi saepius simul victum vel pro hoc nummos accipiunt.

Gerichtsdienner, Gerichtsfrohn, quanquam valde inferior directori iudicii, tamen, cum vtriusque eadem sit causa, eadem etiam erit de ambobus sententia.

Gerichtsdirector, vid. *Gerichtshalter*.

Gerichtshalter, memini aliquando spem directoris iudicii fallere, dum in concursu domini iurisdictionis famulis mercenariis, alias forte contentui habitis, se ingereret. Scabini enim Lips. eum m. Maio 1781. chirographariis creditoribus adiungere; nam in mercede quidem annua erat, sed seipsum de sportulis et laute quidem alebat.

Gesell-

Gefellen, Handwerksgefallen, boethi. hos Ordo noster inter famulos, qui prioritatis beneficio vtuntur, connumerare haud dubitauit; vti monui ad BERGERI *Oec. iur. p. 925. edit. m. cf. I. ANDR. HOFFMANN t. R. Pr. §. 1272. et super obs. I. forte ob causam, quoniam simul in domo habitant, et quia plerumque per plures septimanas apud vnum magistrum permanent.*

Gesellschaftlerin, Gesellschaftsfräulein, f. Gesellschaftsjungfer, quales forte Cel. CLAPROTH *vom summar. Proc. sect. 4. c. 6. §. 395.* sub nomine *Demoiselles* intelligit, quia in amicitia ac familiaritate sunt, non videntur pro eiusmodi feminis haberi, quae operas suas pro mercede locent, promissa nisi forte pro illa familiaritate conuictus detur, aut si quid aliud promissum sit.

Gesinde, Famuli, Domestici, vid. *Knechte et Mägde*, item *Bediente*.

Groschenke, Großknecht, vid. *Knechte*.

Großmagd, vid. *Mägde*.

Handlungs-Factor, hos RICHTERVS *de privileg. Cred. c. 2. Membr. 3. §. 20.* et CARPZOVIVS *P. I. conf. 28. def. 28.* privilegio exiit; nos eandem eorum rationem esse putamus, quae est *der Buchhalter*.

Handwerksgefallen, vid. *Gefellen*.

Handwerksjungen, de his tironibus idem dicendum puto, quod infra dicitur de his, qui in tabernis mercatorum seruiunt; vid. *Kaufmannsjungen*.

Handwerksleute, sit interdum, vt qui re familiari ac domestica ampliori vtuntur in primis ad commodum praediorum rusticorum maiorum proprios conducunt opifices, v. g. *Schmiede, Stellmacher, Sattler* et alios, vel in vsum illustrium bibliothecarum proprios *bibliopegas*, qui pro mercede annua et victu artes suas, ad solum huius conductoris commodum faciunt. Horum sine dubio eadem est ratio ac ceterorum famulorum, cf. BRUNNEM. *de Conc. Cred. c. 5. §. 16.* vnde vid. loc. *Knechte, Schirrmeister* ac *Bediente*.

Hausgesinde, famulitium domesticum, vid. *Knechte, Mägde, Bediente*.

Haushälterin, Ausgeberin, habent privilegium secundae classis, nam pertinent zum *Hausgesinde*, quamuis plerumque melioris conditionis videri cupiant; cf. A. HOFFMANN *teutsch. R. Pr. §. 1272.*

Haushofmeister, de hoc qui rem familiarem administrat ac gubernat, idem dicendum, quod de secretario dictum.

Hausknechte, quamvis fere infimi famuli mercenarii, tamen cum et merces et victus ipsis dari soleat, a privilegio nostro non excludendi.

Hausmagd, vid. *Mägde*.

Hirte, *Kuhhirte*, *Kühjunge*, *Kuhmagd*, *Külmädgen*, *Schaafhirte*, *Ochsenjunge*, *Gänsehirt*, *Gänsemädgen*, cum soleat his pecorum pastoribus utriusque sexus pro operis eorum, ut plurimum cum merces tum victus praebere, non dubium est, quin inter famulos mercenarios numerandi sint. De iis, qui coacti sunt absque mercede servare, vid. *supra obs. gener. 2.*

Hofmeister, *Informatores*, vid. *Informator*.

Hofmeister, vocabulo pro iis accepto, qui rei rusticae in praediis praesunt, mercedem debitam iure privilegii accipiunt. In Saxoniam inferiori appellantur quoque *Maier*, v. I. ANDR. HOFFMANN *teutsch. R. Proc. §. 1272. BRUNNEMAN. Conc. Proc. c. 5. §. 16.*

Jäger, venatorum, qui pro operis suis et pecuniam et victum, aut huius aestimationem accipere solent, eadem est ratio ac *der Livreebedienten*, vbi vid. Quodsi ipsis loco victus certae frumenti vel aliarum rerum consumptibilem, *Deputate*, dantur, nec non *Schiesgeld* harum rerum eadem est conditio, cf. CLAPROTH *Einleit. in die sum. Proc. p. 590.*

Informatores, etiam *Hofmeister* dicti, quibus puerilis vel iuuenilis aetas liberorum ad erudiendum in religione ac bonis litteris pro certo honorario annuo tradi solet. Quodsi igitur dominus addit quotidianum victum privilegio primae classis utuntur CARPZ. *P. I. c. 28. def. 26. I. A. HOFFMANN teutsch. R. Prax. §. 1273. CLAPROTH vom sum. Proc. sect. 4. c. 6. §. 395.* Quodsi absque victu erudiunt, forte aliquot singulis diebus horas, chirographarii sunt.

Jungemagd, vid. *Mägde*.

Kaufmannsdienner, *Krahndienner*, *Ladendienner*, cum ex more recepto ipsis et merces et quotidiana alimenta debeantur, casu eueniente inter dominorum creditores privilegiatos locandi erunt; ut et HOFFMANNUS putat *l. c.*

Kauf-

Kaufmannsjungen, Ladenjungen, quoniam hi teste obseruantia nullam plane mercedem accipiunt, contenti, modo nutriantur, vsque dum ascendunt ad dignitatem *eines Dieners*, neque adeo ipsis soleat aestimatio alimentorum dari, potius omni aere signato carere debeant, quo recte uti in hac aetate non posse creduntur, vix euenire poterit, ut in mercatorum, in quorum taberna seruiunt, concursu locationem petant.

Kinder, liberi, quibus pater pro operis, quas ipsi praestant mercedem promisit, quamuis simul eius pane vescantur, mercedem istam iure prioritatis postulare posse non videntur. Nam hi patri sua sponte operas debent, pater ipsis alimenta. Non igitur, si hic ex singulari beneficio paterno remunerationem promisit, dici potest, ab eo tempore et hanc et alimenta liberis ex contractu locatarum operarum deberi, nec vnquam filii filiaeue similes haberi possunt seruis ac ancillis. Ex eadem causa nec uxores, siue maritus promiserit, s. minus, eius in remunerationem in prima creditorum classe locationem desiderare poterunt, ut iam olim pronunciarunt Scabini Lips. referente RIVINO *Enunc. ad t. 42. M. 25.* Dissentit CARPZOVIVS *P. I. t. 28. def. 32.* MENCCKENIVS *Proc. tit. 42. §. 13.* RICHTER *de privileg. cred. c. 2. membr. 3. §. 22.* et I. ANDR. HOFFMANN *teutsch. Reichs-Pr. §. 1272.*

Kindermädgen, vid. *Mägde*.

Kleinenke, Kleinknecht, vid. *Knechte*.

Kleinemagd, vid. *Mägde*.

Knechte, i. e. famuli masculini sexus, qui inprimis seruiunt in praediis rusticis, quorum possessores istorum opera inprimis ad rem agrariam tum equis tum aliis iumentis faciendam vtuntur. Hoc nomen generale est, cui subsunt species, ut *Großknecht, Mittelknecht, Kleinknecht, Pferdeknecht, Ochsenknecht, Schaaßknecht, Lämmerknecht, Lämmerjunge*. Aliis in locis vox *Knecht* commutatur in *Enke*, vnde *Großenke, Mittelenke, Kleinenke*. Hi omnes locantur ex privilegio, ad quod non opus est, ut praedii, in quo seruiuerunt, pretium per subhastationem ad massam peruenerit, quia ipsa locatio operarum privilegium inducit; ut patet ex rationibus a Scabinis Lips. ad sententiam superius allegatam datis. *Ob wohl Curator Litis der Meynung ist, daß das von dem ge-*
finde

sinde geforderte liedlohn, weil dieselben nicht bloß auf dem obern siebenviertelshufengute, sondern auch auf dem niedern fünfviertelshufengute gearbeitet, nicht insgesamt bey gegenwärtiger concursmasse liquidiret werden könne, maßen das zuletzt benandte gut dazu nicht gezogen, sondern von dem creditwesen an Benedict Schurren, welcher es bereits wiederkäuflich besessen, erblich abgetreten worden; D. a. d. die erl. proc. ord. denen so bey einen debitore communi rückständiger liedlohn zu fordern haben, eine besondere classe, ohne rücksicht auf diejenigen grundstücke, auf welchen sie ihre arbeit verrichtet, anweist, vielmehr allein der contractus locatarum operarum ihnen die prioritätische befriedigung verschafft, wozu annoch alhier, daß der gemeine schuldner, das niedere fünfviertelshufengut im pachte gehabt, kömmt; annächst Beuchel nach dem zeugnisse der gerichtspersonen wirklich schirrmeister gewesen, Sommer aber als pferdejunge gemietet zu seyn selbst bekennet, daneben in denen landesgesetzen das lohn eines schirrmeisters, wofür Gotze sich ausgiebt, auf 23 Fl. bestimmt ist. Ceterum, quamuis in locandis operis suis hanc conditionem fecerint, vt dominus praeter ipsam annuam mercedem vel lintea vel munuscula adderet, tamen haec in concursu creditorum plane non percipiunt, ob prohibitionem in lege Saxonum famulitia d. 16. Nou. 1769. tit. 1. §. 2. Ita iudicare folet Ordo noster, ac iudicauit m. Jan. 1785. ad interrog. iudicis praepositurae Capituli Cizensis.

Köchin, vid. Mägde.

Krahndiener, Krahmjunge, vid. Kaufmannsdienner, Kaufmannsjunge.

Küchenmagd, vid. Mägde.

Kuhhirte, vid. Hirte.

Kühjunge, vid. Hirte.

Kühmädgen, vid. Mägde.

Kutscher, Reitknecht, Vorreiter, quia praeter debitam ipsi mercedem etiam victum accipiunt, aut aestimationem eius, priuilegio famulorum mercenariorum vtuntur; in quem numerum etiam HOFFMANNVS l. c. eos refert.

Ladendiener, vid. Kaufmannsdienner.

Laguais, vid. Bediente et cf. I. A. HOFFMANN teutsch. R. Pr.

Läufer, sine dubio par est ratio ut reliquorum famulorum, unde videndus locus: *Bediente*, cf. I. A. HOFFMANN l. c.

Lohnbediente, non sunt in numero eorum, qui mercedem in prima classe accipiunt, nam sola mercede contenti sunt, se ipsos alentes; id quod de his et quibusdam aliis confirmat sequens sententia Scab. Lipsi. tanquam pars sententiae superius allegatae: *Dieweil ein unterschied unter denjenigen gefinde zu machen, so sich zu einer dienstherrschafft gegen ein gewisses auf viertel, halbe oder ganze jahre, oder zum wenigsten monatsweise festgesetztes dienstlohn vermithen, und unter denjenigen personen, so nur nach proportion ihrer viel oder wenig zu leistenden arbeit sich einen gewissen lohn bedingen, welche beschaffenheit es sowohl mit dem Tobackspinner nach der specification fol. 220. als mit dem Ziegelreicher und Brauer hat, am wenigsten der Schäfer unter die ersten zu rechnen, da er vermöge seiner bestellung und deputatbuchs im gemenge, also in einer art von societät mit dem debitori communi gestanden, dahero denn vor der jedermahligen bestimmung des lohnus eine beyderseitige zusammenrechnung vorgegangen, und das jährliche deputat als ein hinzugefügtes pactum anzusehen, gleichgestalt der sogenante LOHNBEDIENTE dem debitori nur tageweise um ein gewisses gedinge aufgewartet.*

Mäde, ancillae sunt praediorum vel vrbanoꝝ, vel rusticoꝝ, ac varie seruiunt, singulae ad famulas mercenarias referendae. Tales in vrbanis praediis sunt die *Köchin*, victui quotidiano apparando, nec non die *Küchenmagd*, *Hausmagd*, *Jungemagd*, *Waschmagd*, quarum operae vilioribus laboribus vel in culina, vel in reliquis domus partibus, inprimis munditiei causa addictae sunt. Idem dicendum de ancillis praediorum rusticoꝝ, *Vielmagd*, *Großmagd*, *Mittelmagd*, *Kleinemagd*, *Kühmädgen*, aut quomodocunque vocentur; cf. I. A. HOFFMANN l. c.

Maier, vid. *Hofmeister*.

Markthelfer, qui mercatoribus in tabernis praesto sunt ad merces portandas, compingendasue, aut ad alia seruitia, plerumque et mercedem accipiunt et victum, adeoque et mercenariorum privilegio fruuntur.

Mittelenke, *Mittelknecht*, vid. *Knechte*.

Mittel-

Mittelmagd, vid. *Mägd*.
Muhnen, Kinderweiber, procul dubio inter ancillas referendae, igitur his etiam in concursu creditorum aequiparandae, consentiente HOFFMANNO l. c.

Musikmeister, vid. *Sprachmeister*.

Ochsenjunge, vid. *Hirte*.

Peruquier, vid. *Friseur*.

Pförtner, Portier, recte cum HOFFMANNO l. c. creditoribus privilegii annumeratur.

Postillion est in famulatio postarum magistri, atque tum mercedem et habitationem ab eo accipit, tum plerumque eius etiam pane vescitur; quae si conveniant, erit mercenarius privilegiatus.

Provisores in apothecis, his dubitatio non superest privilegium, de quo agimus, competere, uti et iudicarunt Icti Lips. atque Halenses ap. RICHTER. l. c. §. 12. cf. I. A. HOFFMANN t. R. Pr. §. 1272.

Rechenmeister, vid. *Exercitienmeister*.

Rechnungsführer, hoc officio apud personam illustrem fungentem memini aliquando optare, ut honorario ipsi ex aequitate constituendo ex privilegio der *Liedlöhner* reliquis creditoribus praeferreretur; verum desuimus huic petitioni m. Jul. 1776.

Reithnecht, vid. *Kutscher*.

Schaafhirte, vid. *Hirte*.

Schäfer, Schaafmeister, pastor ovium vel in communione est cum pecoris domino, *hat das Gemenge*, vel pro pastura pecuniam, eamque vel solam vel denique cum victu eius aestimacione coniunctam accipit. Priore casu abest a prima classe, maiori adhuc beneficio utens vindicationis, quando proprii ipsius oves adsunt, ultimo casu famulis mercenariis annumerandus, medio, quia deest vnum ex requisitis, ad chirographarios ablegandus. cf. sententiam Scab. Lips. sub voce *Lohnbediente*.

Scheuerfrau, vid. *Wäscherin*.

Schirrmeister, vnus ex primariis praediorum rusticorum famulis, ac ceteris praepositus, quasi olim servus mediastinus, et mercedem accipiens, et domini victu utens, prioritate gaudet.

Schreibmeister, vid. *Exercitienmeister*.

Schrei-

Schreiber, si sub scribarum nomine non famulos domesticos, qui interdum hoc nomine superbire cupiunt, sed eos intellexeris, qui advocatis vel aliis scribendo inserviunt, solutione vel secundum horas vel secundum paginas expectata, non poterunt ad privilegium famulorum domesticorum provocare, male sic sentiente I. ANDR. HOFFMANNO *teutsch. R. Pr. §. 1272.*

Secretair, hic, qui ab epistolis et rationibus esse dicitur, operas non solum certa mercede locare, sed plerumque etiam cum patrono in familiaritate et conuictu esse solet, igitur, si illam fortuna ita volente aliquando ex concursus massa petere, oportet, potior aliis creditoribus habebitur, quod visum etiam est I. A. HOFFMANNO *teutsch. R. Pr. §. 1272.*

Singemeister, vid. *Exercitienmeister*.

Tafeldecker plerumque est in mercede et conuictu, id, quod parit privilegium inter creditores.

Tagelöhner. De his dicit CLAPROTH *vom Summar. Prot. sect. 4. c. 6. §. 395: Es thut nichts zur Sache, wenn gleich ein tagelöhner die kost erhalten hat, weil er doch immer nur auf kurze oder unbestimmte zeit in arbeit stehet.* Ergo locantur inter chirographarios v. supra *Obs. generalem III.*

Tanzmeister, vid. *Exercitienmeister*.

Tobackspinner, qui aliquando has operas suas debitori communi, negotium tale gerenti, locauerat, petens reliquis creditoribus praeferrri, inter creditores chirographarios reiectus est a Scabinis Lipsi. vid. *Lohnbediente*.

Verwalter, administratores ac inspectores rei rusticae in villis, et pro mercede et pro victu seruiunt, ibi simul habitantes, vnde merentur, vt eis cum HOFFMANNO *t. R. Pr. §. 1272.* locum privilegatum assignemus.

Viehmägde, vid. *Mägde*.

Vorreiter, vid. *Kutscher*.

Wärter, Wärterin, Krankewärter, de his secundum diuersas dicasteriorum sententias varie iudicandum erit, cf. supra *Obs. gen. III.* et voc. *Lohnbediente* atque *Gesellen*.

Wäscherin, Scheuerfrau, hae feminae cum nonnisi diurnas operas faciant, nec in famulatio sint, non possunt priuilegio famulorum uti, siue praeter mercedem victum accipiant, sin minus; cf. supra *obsf. gen. III. it. loc. Lohnbediente*. Male igitur HOFFMANN *l. c.* refert die *Wäscherin* inter creditrices priuilegiatas.

Wäschmagd, vid. *Mägde*.

Winzer, vid. *Gärtner*.

Zugelstricher, frustra petierat a 1781. locationem priuilegiatam, edoctus a Scabinis Lipsi. vid. *Lohnbediente*.

His absolutis redeamus ad Candidatum, cuius nomen in titulo conspicitur, de cuius tum vita, tum instantibus honoribus dicendum. Quoad illam, ecce eius ipsa audiamus verba, gratam vndiquaque mentem spirantia:

Natus sum Merseburgi anno huius seculi LXV patre CHRISTIANO THEODORO, Clementissimi Principis Electoris Saxoniae in episcopatu Merseburgensi Inspectore Accisae et Iureconsulto practico, matre CHRISTIANA SOPHIA DOROTHEA ex gente ERFURDT, parentibus optimis, quibus pro summa erga me pietate et amicitia, grates, quas possum, reddo maximas, et longam felicissimamque aetatem prosperamque senectutem adprecor. Ab iis ipsis in bonis moribus instructus, ac meliori tam sentiendi quam agendi ratione paterno amore imbutus, eodemque tempore a domesticis praeceptoribus in fundamentis scho-lastico-rum principiorum et dogmatum rigore institutus, anno MDCCLXXIX in Gymnasio vrbis patriae receptus sum, in quo primum inter praeceptores locum tenentes, HOFFMANNVS et WAGNERVS, cuius amicitiam haud exiguam et insignem erga me fauorem, studiumque, quo me cura litteris humanioribus familiarem reddendi strenue ac sedulo laborabat, grato animo in mentem reuoco, optime de me meruerunt. Petiū deinde

anno

anno *MDCCLXXXIII* initio semestris vernalis aliam litterarum universitatem Lipsiensem et manu stipulata *PLATNERO* tunc Reſtori Academiae Magnifico fidem civicam promiſi. In cursu autem academico in philosophicis doctrinis *PLATNERVM*, in historia catholica et Saxonica *HILSCHERVM*, in historia regnorum Europaeorum et Imperii Romano-Germanici *WIELANDIVM*, in Statistica Saxoniae et disciplina camerale *RÖSSIGIVM*, in politica et ethica *WIELANDIVM*, in *I. Naturae BIENERVM* et *SAMMETIVM*, in Iure publico uniuersali b. *SEGERVM* et *BIENERVM*, in Iure Gentium Naturali et Europaeorum b. *SEGERVM*, in historia Iuris Romani, Institutionibus, Digestis, et Iure secundum libros terribiles criminali, nec non differendi et examinandi exercitationibus *BIENERVM*, in textu institutionum Iustinianearum secundum regulas criticas diiudicando *SCHOTTVM*, in historia legum antiquarum Tintoniae originis *BIENERVM*, in Iure Germanico priuato *SCHOTTVM*, in *I. Saxonico Electorali KINDIVM*, in *I. criminali SCHOTTVM*, in Iure Feudali et *I. publico Imp. Romano-Germanici BIENERVM*, in Iure Pontificio et Iure ecclesiastico hodierno *SCHOTTVM*, in ordine iudiciario *SCHOTTVM* et *KINDIVM*, in priuatissimis exercitationibus causas iudiciales perorandi *SCHOTTVM*, et in cautelis contractuum conscientiaeque instrumentis extraiudicialibus *STOCKMANNVM* duces optimos et antecessores habui. Quibus equidem *Viris Illustribus, Excellentissimis, Amplissimis*, praeceptoribus meis honoratissimis gratias ago quas possum maximas, rogans simul, ut me tutelae suae in posterum commendatum habeant.

Nec silentio praetermittere possum *Viri Clarissimi BIENERI* patrocinio suo me exornandi studium singulare atque eximiam in me beneuolentiam, cuius tot et tam varia exempla quacunque occasione in me emanarunt.

runt, ut neglectae pietatis criminis reus forem, si gratissimum animum unquam deponere, nec eius erga me benevolentiae continuationem exorare vellem. Quo quidem Praeside cum die VIII. Decembris MDCCCLXXXVII publice disputaſsem, Illustrem ICtorum Ordinem, ut mihi facultas examinis, quod dicunt pro candidura ac praxi daretur, adii, in quo cum die V. Ianuarii anni currentis collegium Illustre me omnino et prae ceteris dignum iudicasset, ab eodem, ut summi in utroque iure honores mihi decernantur, decenter petii.

Et hos quidem honores cum libenter tum iuste ipsi decreuimus, postquam nuper secunda vice consueto rigore examinatus propositis quaestionibus ita respondisset, ut de eius ampla eximiaque iuris scientia nemo nostrum dubitare posset. Ea de causa ego, rite constitutus Procancellarius, rogavi Virum illustrem et excellentissimum, CHRISTIANVM RAVIVM, Supr. Curiae Asses. ac Ordinis nostri t. de V. S. ac R. I. Professorem, ut antea nominatum Candidatum, habita prius d. xx. Februarii praelectione publica super Lege aliqua Codicis, atque de Iudicio Principum Electorum amicabilem ad Foedus Electorum nouissimum An. MDLVIII. Cap. II. illustrandum defensa absque praesidio dissertatione inaugurali iuris vtriusque Doctorem in auditorio publice faceret crearetque, ac omnia iura, sola spe quondam in Ordine nostro affidendi excepta, in ipsum conferret. Cui rei ut eo maior celebritas concilietur ac dignitas a RECTORE MAGNIFICO, ILLUSTRISSIMIS COMITIBVS, ET VTRIVSQUE REIPUBLICAE PATRIBVS CONSCRIPTIS GRAVISSIMIS HEC NON A GENEROSIS-

ROSISSIMIS ATQVE NOBILISSIMIS ACADEMIAE CIVIBVS id hisce
precibus meis obseruantiffimis impetraturum spero, vt fre-
quenter comueniant, et nouum Doctorem fieri videant.
Scrib. Lipsiae Dom. Reminiscere anno MDCC LXXXVIII.

EX OFFICINA SAALBACHIA.

XLIII

RECTORI ACADEMIAE UNIVERSITATIS
SALUTEM IN DOMINA SANCTAE
TRINITATIS. HONORABILIS PATRI
DIGNISSIMO. QUAEVENS VESTRIS
SOLICITUDINIBUS ET CURIS
SALUTARIUM MIHI SIT.

EX OFFICINA STAMPAE

ULB Halle
005 482 992

3

1078

11

1788, 26.

DE
IVRE AERARII
MILITARIS ROMANI
AC HODIERNI

DISSERTATIO

QUEM

ILLVSTRIS IVRECONSULTORVM ORDINIS
AVCTORITATE

H. L. Q. C

DIE XXII. MAII. A. C. MDCCCLXXXVIII

PRO

SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
CAPESSENDIS

PROPONET

M. GODOFREDVS LVDOVICVS
WINCKLER
LIPSIENSIS

LIPSIÆ
LITTERIS SAALBACHIIIS

1710

1788, 25.

D. CAROL

FACV

WINCKLER

ARIUS REL.

SO

VS

RALIA

VI

IMVS

CAROLV

VS CLARVS

DIE X

XXXVIII

SVMMIS I

HONORIBVS

EX

CIARII

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Farbkarte #13

B.I.G.

Centimetres
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

inches
1
2
3
4
5
6
7

